

N E W S

OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

SERIES OF SOCIAL AND HUMAN SCIENCES

ISSN 2224-5294

Volume 4, Number 302 (2015), 49 – 53

**LEGISLATIVE PROCESS IN THE PARLIAMENT OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN:
CONCEPT AND STAGES****Zharbolova A.Zh.**

Al-Farabi Kazakhs national university, Almaty, Kazakhstan

Key words: Constitution, law, legislative activity, legal regulation, legislature, right of a legislative initiative, bill

Abstract. In the article the lawmaking place in system of legal regulation is defined, the concepts of "legislative activity" and "legislative process", their ratio are revealed. Also legislative process of the Parliament of RK is considered in literal and broad sense. Literally legislative process covers those actions which begin and carried out in the Parliament. In a broad sense legislative process is not limited to actions which are made in the Parliament, it also covers all those actions which are made before implementation of the right of a legislative initiative in the Mazhilis of the Parliament of RK. Definition of legislative process in a broad sense shows that it covers two stages: pre-parliamentary and parliamentary stage. Also in this article limits of legislative process of the Parliament of RK are defined, the condition of legal regulation of legislative process in RK is analyzed, its stages are revealed.

ҚР ПАРЛАМЕНТИНДЕ ЗАҢ ШЫҒАРУ ПРОЦЕСІ: ТҮСІНІГІ ЖӘНЕ КЕЗЕҢДЕРІ**А.Ж. Жарболова**

Әл-Фараби атындағы Қазақ Үлгітық Университеті, Қазақстан Республикасы, Алматы,
E-mail: zharbolova.aygerym@mail.ru

Түйін сөздер: Конституция, заң, заң шығару қызметі, құқықтық реттеу, заң шығарушы орган, заң шығару бастамашылығы құқығы, заң жобасы

Андатта. Тиісті мақалада заң шығармашылығының құқықтық реттеу жүйесінде алатын орны көрсетіліп, «заң шығару процесі» терминіне түсінік берілді. Мақалада ҚР Парламентінде заң шығару процесі кең мағынада және тікелей мағынада қарастырылады. Тікелей мағынада заң шығару процесі Республика Парламенті қабыргасында басталатын, жүзеге асырылатын қызметтерді қамтитындығы, ал кең мағынада заң шығару процесі Парламент Мәжілісінде заң шығару бастамашылығы құқығын жүзеге асырудан басталатын әрекеттерден өзге оған дейін болатын, накты айтсақ заң шығару бастамашылығы құқығын жүзеге асырганға дейін атқарылатын әрекеттерді де қамтитындығы анықталады. Заң шығару процесін кең мағынада түсіну оның екі кезеңді: Парламентке дейінгі және Парламенттік кезеңді қамтитындығын көрсетеді. Сонымен қатар, мақалада заң шығару процесінің шегі анықталады, Қазақстан Республикасының заң шығару процесінің нормативтік реттелуі сараланып, оның сатылары көрсетіледі.

Заңдар курделі қызмет нәтижесінде дүниеге келеді және әрекеттегі заңнамаға қосылады. Ол курделі қызмет жалпы түрде заң шығармашылығы деп аталады. Заң шығармашылығы құқық құру процесін аяқтайды, нәтижесінде заңдар зәни күшке ие болатын және әрекет етуге кірісетін құзыретті органдардың қызметін білдіреді. Заң шығармашылығы құқықтық реттеу жүйесінде негізгі бір орталық орынды алады. Ол қоғам өміріне қажет нормаларды өмірге әкеліп, кемшілік-кемістігі барларын өзгертіп, уақыты жеткенін жаңартта отырып, барлық қоғамдық, мемлекеттік институттардың құқықтық негізін жасайды. Демек, заң шығармашылығы – қоғамдық қатынастарды құқықтық реттеудің, қоғам дамуының барлық процесінің негізгі, маңызды буыны деп айтуға болады.

Заң шығармашылығы - бұл өте курделі қызмет. Заңдарды жасау, қабылдау белгілі бір процедураның, яғни заң шығару процесінің болуын шамалайды. Ал, заң шығару процесі - бұл заң жобасын енгізу, өндеу, қабылдау жөніндегі сатылардың кезектілігі, жүйесі. Кеңес заманында және одан кейін де «заң шығару қызметі» мен «заң шығару процесі» түсініктерін бөле жара қарап, олардың жігін ашуға ұмтылатын пікірлердің кездесіп отыратын жайлары бар.

Заң шығару процесінің шегі мен сатылары «заң шығару процесі» терминінің дұрыс ұғынылуына байланысты болғандықтан оның шегін анықтауды осы екі ұғымдарды бөлөтін,

көлемін салыстыратын пікірлерге біраз тоқталып, талдау жасаудан бастаганды жөн көрдік. Олай болса, заң шығару қызметі мен заң шығару процесін ажырататын ғалымдардың бірі - кеңестік ғалым Ш.К. Вильчинскас. Оның есептеуінше заң шығарушылық қызмет заң шығару процесіне қарағанда біршама көлемді құбылыс, себебі соңғысы (заң шығару процесі) заң жобаларының қозғалысының белгіленген тәртібімен шектелген және заң шығару қызметтің процедуралық жағын білдіреді, көрсетеді [1, С.13]. Байқап отырғанымыздай, тиісті пікір авторының ойынша заң шығару процесі заң шығарушы орган қабыргасында заң жобасы бойынша жүргізілетін әрекеттерді қамтиды. Ал, заң шығару қызметі одан кең болғандықтан заң шығарушы органға дейінгі әрекеттерді қоса қамтиды, демек ол Парламент қызметтің шегімен шектелмейді.

«Заң шығару процесі» мен «заң шығару қызметтің» бөлестін ғалымдардың келесі бірі - И.Елекеев. Оның пікірі Ш.К.Вильчинскастың пікіріне қарсы келеді. Накты айтсақ, ол заң шығару қызметтің заң шығару процесінің негізгі бөлімі ретінде қарайды, яғни заң шығару процесін заң шығару қызметтің қарағанда кең, көлемді құбылыс деп есептейді және ол өз пікірін заң шығару процесінің мына қызметтерден: әлеуметтік қатынастардың белгілі бір тобын құқықтық реттеуге деген қоғамдық қажеттіктерді анықтау, оларды құқықтық реттеудің бағыттылығы мен тәсілдерін негіздеу, заңды қабылдаудың нәтижелерін болжакау т.б. әрекеттерді қамтитын заң шығаруға дейінгі қызметтерден басталатындығымен, ал заң шығару қызметтің заң жобасын Парламентке енгізгеннен басталып, промульгациямен, яғни мемлекет басы заңға қол қойып оны жариялаумен аяқталатындығымен дәлелдейді [2, С.63-64]. Тиісті автор бұл дәлелдемесіне сәйкес заң жобасын енгізгендеге дейінгі әрекеттерді заң шығару процесіне қоса отырып, оны заң шығару қызметтінен көлемді, кең жағдайға қояды. Біз алғашқы және кейінгі ой-пікірлерді қоса, жалпы заң шығару қызметті мен заң шығару процесін бөлестін, көлемін салыстыратын көзқарастарды дұрыс деп құптай алмаймыз. Себебі, олар өзара байланысты, бірінсіз екінші болмайтын, ажырамас құбылыстар. Ал, Парламент қабыргасына дейін болатын әрекет-қызметтерді жалпы заң шығармашылығынан тыс қалдырмай, оларды заң шығару процесіне байланыстырып, жалпы заң шығару процесі ұғымын еki мағынада түсінуді қарастырамыз: тікелей мағынада және кең мағынада.

Тікелей мағынада заң шығару процесі Республика Парламенті қабыргасында басталатын, жүзеге асырылатын қызметтерді қамтиды. Ол еліміздің негізгі заңында бекітілген. Қазақстан Республикасының Конституциясының түсіндірме сөздігінде белгіленгендей, ол заң шығару бастамасын оның субъектілерімен жүзеге асыру құқығынан, яғни заң жобасын Мәжіліске енгізуден басталады [3, 170 бет]. Олай болса, тікелей мағынада заң шығару процесі - бұл Парламенттің заңдар шығаруға бағытталған қызметтерінің жинақталған, кезектілікпен жүзеге асырылатын сатылары, тәртібі. Заң шығару бастамашылығы құқығы оның бірінші сатысы болып табылады. Тікелей мағынада заң шығару процесі: біріншіден, Парламенттің заң шығару қызметтің процессуалдық жағын білдіреді, екіншіден заң шығару жөніндегі әрекеттердің бір-бірімен жалғаспалы байланысы және кезектілікпен жүріп отыруының реті болып табылады, үшіншіден, ол Конституциямен, заңдармен, регламенттермен нормативті реттелген сатыларды көрсетеді. Оның нормативті реттелуіне көз салсақ, заң шығару процесі (тікелей мағынада) - бұл заң жобасын Парламентке енгізгеннен басталып оны жариялаумен аяқталатын нормативтік процедуралар. Бұл процедуралар Конституция нормаларынан өзге «Қазақстан Республикасы Парламенті және оның депутаттарының мөртебесі туралы» конституциялық заңмен, Парламент, Сенат және Мәжіліс регламенттерімен, Қазақстан Республикасы Үкіметтің регламентімен реттелген. Сондай-ақ, Конституцияның 62-бабының 8 тармағында Республиканың заң және өзге де нормативтік құқықтық актілерін езірлеу, ұсыну, талқылау, құшіне енгізу және жариялау тәртібі арнаулы заңмен және Парламент пен оның Палаталарының регламенттерімен реттеледі деп белгіленген. Ал, мұндай арнаулы заң болып «Нормативтік құқықтық актілер туралы» Қазақстан Республикасының заңы табылады. ҚР конституциялық құқығының негізгі қайнар көзі ретінде Республика Конституциясы заң шығару процесінің негіздерін белгілейді және заң шығару бастамасы құқығы субъектілерінің шегін аныктайды. «ҚР Парламенті және оның депутаттарының мөртебесі туралы» конституциялық заңда Конституцияда бекітілген негіздер кең ашылған және нақтылана түсken. Заң шығару процесін нақты бүте-шігесіне дейін Парламент, Сенат және Мәжіліс регламенттері реттейді. Заң шығару процесінің нормативтік реттелуі маңызды болып табылады. Ол біріншіден, заңдардың мазмұнды дайындалуын қамтамасыз ететін өзара байланысты институттардың жүйесін белгілеуге мүмкіндік береді; екіншіден, қоғамдық пікірді, халықтың еркін білдіруін көрсету мен оны пайдаланудың демократиялық нысандарын бекітуге;

үшіншіден, заң жасау мен қабылдау процесінде мемлекеттік биліктің жоғары органдарының қызметінің әртурлі нысандарын қолдануды көрсетуге мүмкіндік береді [4, С.179].

Кең мағынада заң шығару процесі Парламент Мәжілісінде заң шығару бастамашылығы құқығын жүзеге асырудан басталатын әрекеттерден өзге оған дейін болатын, нақты айтсақ заң шығару бастамашылығы құқығын жүзеге асырганға дейін атқарылатын әрекеттерді де қамтиды. Парламент шегінде болатын қызметтер, жоғарыда аталғандай Мәжіліске заң жобасын енгізуден бастап, заңды жариялаумен аяқталатын іс-қимылдар болса, оған дейін жасалатын әрекеттер - бұл заңи реттелуге деген қажеттіліктерді анықтау, оларды зерттеу, заңды қабылдауға себепші болатын, ықпал ететін жағдайларды бағалау, заңды қабылдаудың мүмкін нәтижелерін саралап, салмақтау, заң жобасын жасау, оны сараптамадан өткізу, келістіру және тағы басқалары. Олай болса, заң шығару процесін кең мағынада түсіну оның екі кезеңді: Парламентке дейінгі және Парламенттік кезеңді қамтитындығын көрсетеді.

Ғалымдар арасында заң шығару процесіне қатысты көзқарастар әртүрлі болғандықтан, оның шекарасын да түрліше анықтау кездеседі. Заң шығару процесінің шекарасы қандай болуы оның сатыларына, сондай-ақ заң шығару процесі ұғымын қалай түсінуге байланысты. Біраз жоғарыда атап кеткеніміздей, заң шығару процесін заң шығару органының ішінде жүргізілетін әрекеттермен түсінетін ғалымдарды заң шығару процесінің шекарасына қатысты мынадай көзқарас ортақтастырады: заң шығару процесі - бұл субъектілерінің бірі заң шығарушы орган болып табылатын құқықтық қатынастарда жүзеге асырылатын әрекеттер. Ал, бұл әрекеттер үшін заң шығарушы органының қатысуы міндетті. Бұдан байқайтынымыз, тиісті көзқарасты қолдаушы ғалымдар заңдарды жасау процесін заң шығарушы органының қызметінің шенберімен шектейді. Заң шығару процесін білетін адамға мұндай пікірдің жеткіліксіз негізделгенін байқау қын емес. Себебі, заң шығару процесі жобаның заң шығарушы органдаға өтуі процедурасымен бітпейді. Бұл түсінік бойынша заң шығару процесінің шенберіне заңға қол қою, жариялау секілді ен бір маңызды кезең қосылмайды. Заңдарды ресми жариялау заң шығару процесінің соңғы, қажетті кезеңі. Онсыз заң шығару процесі аяқталды деп есептелмейді, онсыз заң күшіне енбейді.

Заң шығару процесінің шегін белгілейтін келесі бір ғалым - Д.Доков. Олар заң шығару процесі заң шығарушы органнан тыс жасалатын және заң жобасын Парламентке енгізуге негіз жасайтын әрекеттерді қамтитындығын көрсете отырып, мысалға бұрынғы Чехословакияның заң әдебиеттерінде заң шығару процесін төрт фазага бөлуге болатындығы туралы пікірлер келтіреді. Ол фазалар:

1. қоғамдық қатынасты талдау;
2. заң шығару қызметінің мақсаты мен мазмұнын анықтау;
3. осы мақсаттар мен мазмұнға сай келетін құқықтық нормаларды жасау және қалыптастыру;
4. қоғамның шынайы дамуымен және құқықтық сананың дамуымен салыстыру кезінде жаңа құқықтық норманың тиімділігін және ұқсастығын тексеру [5, С.363].

Чехословакияға қатысты заң шығару процесінің төрт сатысын көрсету тіпті оның мәніне сай келмейді. Себебі, оның көрсетіп отырған заң шығару процесінің фазалары заң шығарушы органының заң жобасы жұмысынан бөлек, тек оған дейінгі жасалатын әрекеттерді, яғни заң жобасын оқып-білу мен дайындауды ғана көздейді. Олай болса, бұл пікірді толық емес, негізсіз деп тұжырымдауға болар.

Бұрынғақта айтып кеткеніміздей, кең мағынада заң шығару процесі Парламентке дейін болатын іс-қимылдардан бастау алады, заң жобасымен жұмыс жөніндегі Парламентке дейінгі және парламенттік кезеңдегі қызметтерді өз шенберіне кіргізеді. Қысқаша алғанда - олар жинақы түрде заң жобасын негіздеу, жасау, Мәжіліске енгізу, қабылдау және қол қойып жариялау жөніндегі әрекет-қызметтер. Қазақстандық ғалымдарды бірі - Ю.В.Мальцев заң шығару процесін тек кең түрғыда ғана түсіндіре отырып, оның алғашкы кезеңдері ретінде заңдарды жасауға негіз болатын процестерді, зани реттелуге деген қажеттіктерді ашууды, реттеу сипаты мен бағытын, тағы басқаларын ұсынады. Және ол заң шығару процесін құрайтын әрекеттерді сатыларға топтай отырып, заң шығару процесінің үш кезеңін белгілейді. Біздің заң шығару процесін кең мағынада түсіндіретін анықтауымыз тиісті автордың пікірімен бірдей деуге болады. Сондықтан, Ю.В. Мальцевтің заң шығару процесінің шегін ашатын қызметтерін кең мағынада заң шығару процесінің шекарасына кіргізе отырып, оның ұсыннатын келесідей кезеңдерін тек қана мақұлдаймыз. Аталмыш автор ұсыннатын заң шығару процесінің бірінші кезеңі - жобаға дейінгі кезең. Бұл кезең заң актісінің жобасын дайындау туралы шешімді қабылдауға себеп болған қызметті қамтиды. Бұл кезең мынадай әрекеттерден тұрады:

а) өзекті жағдайларды зерттеу, белгілі бір қоғамдық қатынастың құқықтық реттелудінің обьективтік қажеттіліктерін тану, мәселенің жеке және бірнеше адамның санасында көрінуін айқындау, зерттеу, әртүрлі әлеуметтік топтардың мақсаттары мен мұдделерін зерттеу;

б) обьективтік және субъективтік факторларды бағалау, нақты болжалған жағдайларда әртүрлі әлеуметтік факторлардың әрекеттерінің әсер ету және бағыттылық күшін анықтау;

в) құқықтық реттеудің пәні, мақсаттары мен бағыттарының шектерін анықтау;

г) өзекті жағдайлардың он және теріс кезеңдерін ашу, құқықтық реттеудің әртүрлі вариантында сол кезеңдердің дамуын болжамдау, жетілген құқықтық амалдарды таңдал алу;

д) құқықтық реттеудің мақсаттары мен бағыттарына сәйкес келетін жүргіс-тұрыстың жетілген үлгілерін қалыптастыру;

е) заңның идеяларын қалыптастыру және оның жобасы бойынша жұмыстың қажеттілігін негіздеу.

Екінші кезең - жобалы кезең. Бұл кезең заңның жобасын жасау туралы ресми шешім қабылдағаннан бастап, құқық шығарушы органның қарауына заң жобасын енгізумен аяқталатын қызметтерді қамтиды. Ол бірнеше сатылардан етеді:

а) заң жобасын жасау туралы шешім қабылдау;

б) жобаны дайындау;

в) жобаны талқылау;

г) жобаны көлістіру;

д) жобаны пысықтау.

Үшінші кезең - құқық шығармашылығы шешімін қалыптастыру кезеңі. Бұл кезең заң актісін шығару жөніндегі әрекеттерді - жобаны құқық шығарушы органды талқылауға енгізгеннен, жариялағанға дейінгі әрекеттерді қамтиды. Бұл кезең бірнеше сатыдан тұрады:

а) жобаны құқық шығарушы органның қарауына енгізу;

б) жобаны комитеттерде қарау;

в) заң жобасын пленарлық отырыста талқылау және мәні бойынша шешім қабылдау;

г) заң жобасын бекіту;

д) заң актісін жариялау» [6, С.116-123].

Парламентке дейінгі кезеңдер Конституцияда, Парламент туралы заңда бекітілген. Тиісінше заң актісінің мәтінін дайындау, жасау Парламент қабырғасынан бөлек, тыс жүзеге асырылады. Оны белгілі бір дәрежеде «Нормативтік құқықтық актілер туралы» заң, Үкіметтің регламенті, Республика Президенті заң шығару бастамашылығы құқығын жүзее асыратын жағдайда 2007 жылғы 21 қыркүйектегі «Қазақстан Республикасы Президентінің заң шығару бастамасы құқығын іске асыру Ережелері» реттейді. Заң жобасын Мәжіліске енгізгенге дейінгі әрекеттердің конституциялық реттелмейі олардың маңыздылығын ерекше көрсетуге кедерігі болмайды. Заң актісін Парламентте қарау және қабылдауға дейінгі кезеңдер расында да маңызы жағынан Парламент шенберінде атқарылатын әрекеттерден кем сокпайды және күрделі әрекеттерді қамтиды. Себебі, дәл осы кезеңдерде болашақта заң нысанын алғышын құқықтық реттелудің пәні анықталады, заң актісінің жобасының идеялары, тұжырымдамасы қалыптасады, реттелуді қажет ететін қоғамдық қатынастарды зерттеу жұмыстары жүргізіледі, заңның мәтіні жасалады, аяқталған қатынасты құқықтық реттеудің ең орынды жетік жолдары анықталады. Нәк осы кезеңде заңның сапасы қалыптасады. Бұдан байқайтынымыз, заң шығарушы органдың, нақты айтсақ заң шығару бастамасы құқығының жүзеге асуына дейінгі әрекеттер де аскан білімділік пән жауаптылықты қажет етеді.

Негізінен, заң шығару процесінің сатыларына қатыстыға ғалымдардың пікірлері бір жерден шығады. Олардың бері де заң шығару процесін заң шығару бастамашылығы құқынан бастап, заңды жариялаумен аяқтайды. Эрине, олардың жеке пікірлерінде кемшіліктер де, өзгешеліктер де болуы мүмкін.

Әдетте, «ҚР Парламенті және оның депутаттарының мәртебесі туралы» конституциялық заңның З тарауының мазмұны мен құрылымы қос палаталы Парламенттің заң шығару процесін келесідей көлемді сатыларға бөлуге болатындығы туралы қорытынды жасауға мүмкіндік береді:

1. заң шығару бастамашылығы;

2. заң жобасын Мәжілісте қарау;

3. заң жобасын Сенатта қарау;

4. ҚР Президентіне қол қою үшін заңды ұсыну;

5. қол қою жән заңды жариялау.

Парламенттің заң шығару практикасы оның үш түрлі заңды қабылдау мүмкіндігін қарастыратындықтан, бұл сатылар Парламенттің конституциялық және жай заңдар шығару процесіне ғана қатысты. Конституцияға өзгертулер мен толықтырулар енгізу туралы заң қабылдау процесі өзгешелеу, ол оның алдыңғы заңдар секілді алдымен Мәжілісте, кейін Сенатта өз кезектілігімен қарау арқылы емес, палаталардың бірлескен отырыста қаралатындығына

байланысты. Олай болса, КР Парламентінің заң (конституциялық және жай заң) шығару процесін атаптаудай бес сатыға, ал Конституцияға өзгертулер мен толықтырулар енгізу туралы заң шығару процесін төрт сатыға (заң шығару бастамашылығы; заң жобасын палаталардың бірлескен отырысында қарап, кабылдау; КР Президентің кол қою үшін заңды ұсыну; кол қою жән заңды жариялау) тиянақтауға болады. Заң шығару процесінің бұл сатылары - процедуралық әрекеттердің дербес кезеңі, тиісті нормативтік актіні жасауға бағытталған өзара тығыз байланысты әрекеттердің үйимдық бөлшектенген кестесі болып табылады.

Қазақстанда заң шығарудың бірнеше жолы бекітілгендейтін, біз қарастырып отырған заң шығару процесінің шегі туралы пікірлер тек Парламенттің ғана заң шығару процесіне қатысты. Республика Конституциясының 49 бабының 1 бөлімінде көрсетілгендей, Қазақстан Республикасы Парламенті заң шығару қызметін жүзеге асыратын жоғарғы екілді орган. Бұл норма онын бірден-бір заң шығаратын орган болып табылатындығын бекітпейді. 53 бапта (4 тармақ) анықталғандай Қазақстан Республикасы Президенті және респубикалық референдум туралы занға сәйкес халық референдум арқылы заңдар шығаруы мүмкін. Олай болса, жоғарыда көрсеткен заң шығару процесінің түсінігі мен шегі туралы пікірлер тек Парламенттің заң шығару қызметіне байланысты. Тиісінше, заң шығару процесінің парламентке дейінгі және парламенттік кезеңдері, сатылары Президенттің және референдум арқылы халықтың заң шығармашылығына жатпайды. Президенттің және халықтың заң шығару қызметінің процедуралық жағын анықтау бөлек макалада қарастырылады.

ӘДЕБИЕТ

- [1] Вильчинская Ш.К. Конституционные основы законодательной деятельности союзной республики. Автореф. дисс. к.ю.н., М., 1988. - 30 с.
- [2] Елеев И. Демократизация законотворческого процесса и стабильность законодательства // Прокурорская и следственная практика. - М., 1998, № 3. - С. 62-67
- [3] Қазақстан Республикасы Конституциясының түсіндірме сөздігі. Алматы: Жеті жарғы, 1996 - 368 б.
- [4] Шупленков В.П. Законотворчество. Фундаментальный курс. Книга авторизированного изложения. М.: Изд-во МЭГУ, 1993. - 163 с.
- [5] Доков Д. Некоторые проблемы законодательного процесса // Вопросы социалистической конституции. София, 1969. - 410 с.
- [6] Парламент и законодательная власть Казахстана. Отв. ред. А.А.Таранов. Алматы: Жеті жарғы, 1995 - 157 с.

REFERENCES

- [1] Vilchinskas Sh.K. The constitutional foundations of the legislative activity of the Union Republic. Author. diss. Ph.D., M., 1988. - 30 p. (in Russ.).
- [2] Elekeev I. The democratization of the legislative process and the stability of the legislation // prosecutorial and investigative practices, 1998, № 3. – S.62-67
- [3] Explanatory Dictionary of the Constitution of the Republic of Kazakhstan. Almaty: Zhety zhargy, 1996 – 368 p. (in Kaz.).
- [4] Shuplenkov V.P. Lawmaking. Fundamental Course. The book is an authorized statement. M.: Publ. MEGU, 1993. – 163 p. (in Russ.).
- [5] Dokov D. Some problems of the legislative process // Questions of socialist constitution. Sofia, 1969. – 410 p. (in Russ.).
- [6] Parliament and the legislature of Kazakhstan. Ed. A.A. Taranov. Almaty: Zhety zhargy, 1995 - 157 p. (in Russ.).

ЗАКОНОДАТЕЛЬНЫЙ ПРОЦЕСС В ПАРЛАМЕНТЕ РК: ПОНЯТИЕ И ЭТАПЫ

А.Ж. Жарболова

Казахский национальный университет им. Аль-Фараби, Алматы, Казахстан

Аннотация. В статье определяется место законотворчества в системе правового регулирования, раскрывается понятие термина «законодательный процесс». В статье законодательный процесс Парламента РК рассматривается в прямом и широком смысле. В прямом смысле законодательный процесс охватывает те действия, которые начинаются и осуществляются в стенах Парламента. В широком смысле законодательный процесс не ограничивается действиями, которые совершаются в стенах Парламента, он также охватывает и те действия, которые совершаются до осуществления права законодательной инициативы в Мажилисе Парламента РК. Определение законодательного процесса в широком смысле показывает, что он охватывает два этапа: допарламентский и парламентский этап. Также в статье определяются пределы (границы) законодательного процесса Парламента РК, анализируется состояние правового регулирования законодательного процесса в РК, раскрываются его стадии.

Ключевые слова: Конституция, закон, законодательная деятельность, правовое регулирование, законодательный орган, право законодательной инициативы, законопроект

Автор туралы мәліметтер:

А.Ж. Жарболова - з.ф.к., Әл-Фараби атындағы Қазақ Үлгітық Университеті, заң факультеті, кафедра доценті, Алматы қаласы, Қазақстан.

Поступила 15.07.15 г